

Тютюнник І. С.

кандидат мистецтвознавства,
Інститут мистецтв Тернопільського
національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

**ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЦТВА
ДРУКОВАНИХ ТКАНИН КИЇВСЬКОГО
ШОВКОВОГО КОМБІНАТУ**

Анотація. У статті висвітлено особливості процесу виробництва друкованих тканин Київського шовкового комбінату в період його розквіту та під час змін, що відбулись тут наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Показано внесок інженерів, десинаторів, колористів та художників підприємства в мистецьку якість продукції. Прослідковано творчу співпрацю художньої майстерні комбінату з модельєрами Будинків моделей.

Ключові слова: Київський шовковий комбінат, технологія, промислове вибійництво.

Анотация. Тютюнник И. С. Особенности изготовления печатных тканей Киевского шелкового комбината. В статье показаны особенности процесса изготовления печатных тканей Киевского шелкового комбината в период его расцвета и во время изменений в конце ХХ – в начале ХХІ вв. Проиллюстрирован вклад инженеров, десинаторов, колористов и художников предприятия в художественное качество продукции. Прослежено творческое сотрудничество художественной мастерской комбината и модельеров Дома моделей.

Ключевые слова: Киевский шелковый комбинат, технология, промышленная набойка.

The summary. Titiunyk I. S. Peculiarities of production of the printed fabrics in Kyiv silk combine. The article shows peculiarities of the production process of printed fabrics in Kyiv silk combine during its bloom and during changes in the combine in late XX century – the 1st part of the XXIst century. The contribution of engineers, desinators, colorists and artists of the combine in the artistic quality of fabrics is shown. The article explains the artistic cooperation between the combine workshop and the designers of Model House.

Key words: Kyiv silk combine, technology, industrial printed fabrics.

Постановка проблеми. Промислове виробництво вітчизняних шовкових тканин у ХХ ст. займало друге місце після бавовняних. Проте виготовлення натурального шовку як надзвичайно цінного, елітного матеріалу, звичайно, було значно меншим за обсягом і потребувало високого рівня візерункового оздоблення. В Україні натуральні шовкові тканини виготовляли лише на Київському шовковому комбінаті (КШК). Ось як з вдячністю згадує роки роботи там одна з художниць Муза Кирницька: «Я шаслива, що працювала на кращому шовковому підприємстві СРСР. На всіх нарадах, ярмарках його називали «лідером», «флагманом» і «передовиком» галузі. Він не мав реклаमाцій. Я з молодих років потрапила у дуже сильний колектив художників. Виросла тут як професіонал, на все життя полубила шовк, стала провідним художником комбінату і досі приймаю від людей вдячність за свою працю. Мені дуже боляче усвідомлювати, що комбінату вже немає. З розпадом Радянського Союзу почалося планомірне знищення сильного, успішного, такого, що не має конкурентів підприємства. Сьогодні магазини заповнені імпортними неякісними тканинами, а наших шовків немає, хоча люди пам'ятають їх дотепер» [11].

Аналіз літератури. Найширшими фаховими виданнями зі згаданого питання є праця А. Жука [5] та дисертаційне дослідження В. Андріяшко [1], де коротко висвітлено загальні відомості про технологію вибійництва на КШК, охарактеризовано окремі твори найдосвідченіших митців. Спроба аналізу творчого портрету однієї з художниць підприємства М. Кирницької була здійснена автором статті [7].

Мета публікації. Дослідження спрямоване на виявлення особливостей виготовлення візерункових тканин КШК від початку його створення до припинення діяльності на початку ХХІ ст. та висвітлення творчих здобутків колективу художньої майстерні підприємства.

Результати дослідження. Київський шовковий комбінат був збудований у 1947 р. на основі ватноткацької фабрики. Підприємство мало кокономотальне, ткацьке і фарбувально-обробне виробництва, спеціалізувалося на випуску лише одягових платтяних тканин для жінок з натурального шовку – креспешину та шифону¹. Через цінність сировини вони випускались у порівняно невеликих кількостях (близько двох млн. м у рік)², були дефіцитним товаром та постачались у різні регіони Радянського Союзу і закордон.

¹ Натуральний шовк у Радянському Союзі виготовляли 14 шовкових підприємств. Крім Київського, серед них були Шекінський (Азербайджанська РСР), Єреванський (Вірменська РСР), Кутаїський і Тбіліський (Грузинська РСР), Ошський (Киргизька РСР), Маргіланський (Узбецька РСР), Ленінабадський (Худжандський) (Таджикська РСР) шовкові комбінати, Московський шовковий комбінат «Красная роза», Оренбурзький комбінат шовкових тканин (Російська РФСР) та інші.

² Про масштаби випуску тканин зі штучного шовку можуть свідчити приклади обсягу виробництва на на двох інших шовкових комбінатах – Черкаському і Дарницькому. Так, станом на 1989 рік ЧШК виготовляв 92 млн. м кв. готових тканин у рік [8, 3–4]. Подібні цифри у цей період спостерігаємо і на ДШК – близько 74 млн. м кв. тканини на рік [3].

Надійшла до редакції 05.11.2012

У 1651 р. на підприємстві з'явився вибітчаний цех, де практикувався спосіб фотофільмдруку³. Освоювати його допомагали спеціалісти Кіржацького шовкового комбінату (м. Кіржач, Росія). Вони ж надіслали і перші малюнки. У 1953 р. було створено власну художню майстерню. Першим творчим працівником КШК була Зоя Вишневська, випускниця МТІ ім. О. Косигіна, яка працювала до цього головним художником згаданого вище російського підприємства. Творчий колектив сформували також Маргарита Грибанова, Тамара Мороз (випускниця ЛДПДМ) та Людмила Волкова (випускниця ЛВХПУ ім. В. Мухіної), яка й очолила художню майстерню. Першим колористом тут була Р. Чеська, десинатором К. Щуцька (МТІ ім. О. Косигіна), працювали також дві калькувальниці – М. Беляя і М. Сарапіна.

Спершу далеко не всі вибітчани шовки КШК відповідали високому мистецькому рівню. Знадобився час, щоб художники, відчули особливості тканин із натурального шовку, здобули досвід у створенні вишуканих платяних малюнків і виробили індивідуальні манери. Свідченням зростання художнього рівня колективу була спільна виставка творчих працівників Дарницького і Київського шовкових комбінатів у 1958 р. (доречі, це перша і єдина виставка такого плану). На ній митці продемонстрували кращі тканини, ескізи візерунків і станкові роботи. Їх високо оцінив присутній на відкритті виставки головний редактор всесоюзного журналу «Декоративне Мистецтво» В. Ладур [10].

У 1956 р. на КШК за запрошенням головного інженера прийшов працювати випускник ЛВХПУ ім. В. Мухіної Олексій Вовченко. Професійний досвід він здобув на Ленінабадському комбінаті, де 4 роки поєднував посади головного художника і колориста. У 1959 р. митець очолив художню майстерню КШК і керував творчим колективом 25 років.

Олексій Вовченко, разом з інженерами, колористами та художниками, постійно намагався урізноманітнювати технології друку. Так, за його ініціативою кінець 1950-х – початок 1960-х років озна-

менувалися впровадженням на КШК нових способів оздоблення тканин. До цього часу на комбінаті, як і на всіх вибітчаних підприємствах Радянського Союзу, існував витравний друк кубовими барвниками з висвітленням. Художник запропонував новий спосіб оздоблення шифону – імітацію ефектів жакардових переплетень. У цьому випадку малюнок наносився кубовим барвником по аналогічно забарвленому фоні. Наприклад, чорним кольором по чорному, коричневим – по коричневому тлі тощо. Також у цей період на КШК стали робити вибітку пігментами – «бронзовою» фарбою (металевий порошок на казеїні – білковій клейкій речовині) по одноколірному тлі.

У 1961 р. на КШК відмовилися від кубових і стали працювати яскравішими і прозорішими англійськими дрібнодисперсними проціоновими барвниками та придбали нову фарбоварку. Виходячи з особливостей цих фарб, О. Вовченко запропонував новий спосіб друку – «акварельний». Кальки тепер стали знімати з врахуванням прозорості проціонових барвників, що дозволяло накладати кольори один на один, досягати додаткових складних відтінків і ефекту акварельного живопису. До того ж ввели кольорову матову біль. Після того, як стало відомо про усі ці нововведення, на КШК почали приїжджати гості з аналогічних підприємств – вивчати досвід впровадження проціонового акварельного друку. Комбінат прославився на весь Союз завдяки своєму новаторському підходу до виробництва. У 1962 р. тут з'явився фотоапарат крупного формату (1x1 м) з можливістю застосування растрової сітки, що зробило реальним растровий друк – передачу тональних переходів (від темного до світлого) одним шаблоном [1, 145]. У 1962 р. підприємством було випущено 5 тис. м таких тканин [2].

У 1963-64 роках творчий колектив поповнився ще двома молодими художниками. Доробок В'ячеслава Позднікіна і Петра Черв'якова (випускників МТІ ім. О. Косигіна) значно урізноманітнив асортимент візерунків для шовку.

У 1970-х роках ручне відбивання з шаблонів-сит замінив цілковито механізований фотофільмдрук плоскими сітчастими шаблонами, що було пов'язано з приходом у 1969 р. нового директора Олексія Лупанова. У 1970 р. на комбінаті з'явилася японська плоскодрукарська машина «Ічіноза»⁴, що дозволило відразу ж помітно збільшити випуск тканин, покращити якість друку, перейти з відтворення 5-ти відразу на 7–8 кольорів. Для створення тонких ліній та цяток використовувався окремий шаблон. Згодом вибітчаний цех поповнився ще плоскодрукарськими машинами фірми «Меканотессіль» [10].

³ Фотофільмдрук на КШК був ручним аж до 1969 р. У вибітчаному цеху знаходилися 4 столи по 35 м кожен, на які натягували шовк. По дві робітниці з кожного боку розміщували уздовж тканини шаблони а також вручну пересували одну до одної «раклі» (гумові палиці), розтираючи, таким чином, вилиту на сітку шаблону фарбу із загусником. Малюнки вибітвалися кубовими фарбниками. Робота здійснювалась у три зміни. Готові вибітчани шовки запарювались у «зрільнику» і промивались у барках з алеїновим милом (воно варилося відразу ж на комбінаті), завдяки чому зберігалася «туше» (шорстка фактура натуральних шовків). Далі матерію сушили, відповідно до вимог технології повітряним способом: підвішували уздовж цеху під стелею. Звичайно, при такому способі друку не могли випускати тканини великими партіями, виробництво лише налагоджувалося, як у технічному, так і в творчому сенсі. Адміністрація комбінату уважно відстежувала і аналізувала роботу творчих фахівців інших підприємств, зокрема Середньої Азії. Адже місцеві жінки віддавна носили одяг з натурального шовку і любили традиційні барвисті малюнки. Тканини цих підприємств добре купувалися, а художники, що там працювали, вважалися одними з кращих.

⁴ Загалом на КШК було встановлене лише плоскодрукарське обладнання. Ротаційні машини, хоч і мають технічні переваги над плоскодрукарською технікою, але виправдовують себе при випуску менш дорогих тканин, коли продукція випускається не тисячами метрів в зміну, а десятками тисяч. Тому, для такої малотиражної тканини, як крепдешин, що був основним асортиментом КШК, вони не застосовувалися [4]. Потрібно зауважити, що на плоских шаблонах одержували яскравіші малюнки, оскільки фарба мала час, щоб глибоко проникнути у волокна матерії.

Нове керівництво було зацікавлене у покращенні зовнішнього вигляду тканин. У цей же час художня майстерня переходить у підпорядкування до головного художника. Олексій Вовченко у розмові з директором довів необхідність особливого режиму праці для творчих працівників. Таким чином, у 1969 р. художники КШК першими в СРСР одержали право вільного відвідування. Вони працювали вдома, а на комбінат приходили 1 раз на тиждень – отримували необхідну для подальшої роботи інформацію, працювали з калькувальниками, відвідували шаблонну майстерню і здійснювали авторський нагляд за друком своїх малюнків. Ця небачена досі сміливість зацікавила керівництво багатьох підприємств а також ЦК Профспілок України, адже більше ніде не існувало такої форми праці⁵ [10].

Головний художник, незважаючи на бажання представників торгівлі і швейних підприємств бачити на шовку винятково реалістичний квітковий малюнок, завжди прагнув до створення його колективом творчих, незвичайних за тематикою, колоритом, сучасних і насичених новими технічними тенденціями візерунків. На це ж був націлений і директор комбінату. У 1970 р. О. Лупанов, як людина ініціативна та прогресивна, зацікавився ручним розписом натурального шовку. Він забезпечив художників рамами та голландськими і французькими колонковими пензлями. Спроба налагодити розпис на комбінаті була здійснена й пізніше [7].

У 1970-ті роки на КШК прийшли Нейлі Щербакова (випускниця КУПМ, колишній колорист ДШК) і Муза Кирницька (закінчила МТІ ім. О. Косигіна). Обидві добре відчували колір, відмінно малювали, виробляли індивідуальний стиль і серйозно захопилися розписом. У цей же час у колективі починають працювати два колористи – Василь Андріяшко (випускник ЛДПДМ) та Ірина Бородіна (фахівець спеціально для вибійчаного цеху). Як наслідок, натуральні шовки були чудовими в кольорі, а художня майстерня повністю укомплектована фахівцями і, як показав час, кращими в країні. У період розквіту виробництва КШК разом із головним художником тут їх усього 7: Т. Мороз, В. Позднікін, П. Черв'яков, М. Кирницька, Н. Щербакова, К. Щуцька і О. Вовченко⁶.

Характер візерунків для тканини у 1960-1980-ті роки був дуже різноплановим. Художники КШК одними з перших звернулися до народної творчості України. Ще на початку створення вибійчаного виробництва до цієї роботи залучили декілька народних майстрів-членів Спілки художників України. Серед них були М. Тимченко і М. Глущенко, які створили для комбінату серію ескізів за мотивами української

вибійки й декоративного розпису. Алеці малюнки не були впроваджені у виробництво через зайву етнографічність, невідповідність вимогам технології і структурі шовку – губилися його легкість і характерна фактура [5].

А ось художники комбінату М. Грибанова, З. Вишневецька і Т. Мороз створили візерунки за мотивами народних рослинних орнаментів та зразками стародавніх українських вишивок. При цьому відчувався індивідуальний творчий підхід кожного з митців, а тканини користувалися значним попитом. Приміром, один із таких малюнків, створений З. Вишневецькою, випускався комбінатом близько 10-ти років. На ньому були зображені невеликі гілки квітів, стилізовані під український народний розпис. Маргарита Грибанова, натхненна мотивами традиційних тканин і рушників, створила кілька візерунків у поперечно-поздовжній і смугастій композиції. Тамара Мороз зробила новаторські оригінальні малюнки за мотивами українських писанок, народного дерев'яного різьблення і розпису по кераміці. Інший орнамент називався «Танець» і тканина з ним експонувалася на декількох міжнародних виставках: у Брюсселі, Брно і Парижі. Популярним був сюжетно-тематичний малюнок «Садок вишневий коло хати», створений З. Вишневецькою за мотивами поезії Т. Шевченка. Олексій Вовченко ще наприкінці 1950-х років надихнувся знаменитим петриківським розписом. Розкішні гірлянди квітів додали тканинам із натурального шовку на диво гарний вигляд. Чудово розкольоровані, вони завжди були прикрасою виставкових стендів.

Київські художники Н. Щербакова, В. Позднікін, Т. Мороз, М. Кирницька, С. Белявська, К. Щуцька, П. Черв'яков зуміли вловити те споконвічне й недовершене відчуття, що не піддається точному формулюванню, яке називається народним духом, характером. Завдяки цьому тканини КШК разюче відрізнялися від інших візерункових шовків своєю індивідуальністю, майстерною стилізацією, сміливим та оригінальним використанням рослинних мотивів української флори, властивими українському народному мистецтву, і, звичайно ж, незвичайно «соковитим», насиченим колоритом.

Серед художників комбінату в 1980-ті роки особливо захоплювалися народною тематикою Н. Щербакова, М. Кирницька, Т. Мороз і К. Щуцька, що поєднувала роботу десинатора і художника.

Так, М. Кирницька, майстерно переробивши мотиви стародавніх полтавських килимів, української вишивки, народного ткацтва і дрібновізерунковість гуцульської «писанки», створила серію оригінальних малюнків. Серед них – «Карпати», «Килимова квітка», «Писанки», «Циганські дороги», «Золоті смужки» та інші. Відмінною їх рисою була новаторська подача: тонка графічна проробка, смілива колористична гама й сучасне композиційне рішення [7].

Нейлі Щербакова розробила низку малюнків за мотивами петриківського розпису, виконаних у вигляді купонів, геометричних орнаментів буковинської вишивки й килимів у клаптевому стилі. Колірна гама відрізнялася застосуванням значної кількості чорного

⁵ Вільний графік роботи вводили, передусім, шовкові підприємства України, де розробка візерунка для тканини ставилась, переважно, на якісно вищий рівень, ніж на бавовняних, льняних комбінатах, галантерейних фабриках, та був значно ширший штат художників.

⁶ Порівняно з іншими вітчизняними шовковими комбінатами на КШК працювало значно менше художників – усього їх у різні роки налічувалося 13 осіб (з них 7 членів Спілки художників та 3 членів Спілки дизайнерів України). Для порівняння: на ЧШК працювало понад 35 митців, на ДШК – понад 40.

кольору з поєднанням червоного, жовтого і коричневого («Петриківка», «Писанка вишивна» та інші).

Завжди були легко пізнавані візерунки Т. Мороз, які відрізнялися легкістю, м'якою ковзаючою лінією і прозорістю барв. Деякі з них були дуже етнографічні, в інших традиційні орнаментальні форми ретельно перероблялися відповідно до тогочасних вимог моди, композиції або розміщувалися на несподіваних за колористикою фонах (малюнки «Червона рута», «Далекі гори», «Молодий спів»).

Бездоганним майстром смугастих композицій була Кіма Щуцька. За професією – десинатор, художник-ткач, вона з особливим трепетом ставилася до українських тканих орнаментів, будь то плахта, запаска, пояс чи рушник. Її роботи відрізнялися червоно-чорною геометричною графікою, виконаною як відрізний поперечний купон з рапортом 70 см. Тканина «Мамин рушник» за ескізом мисткині демонструвалася на багатьох закордонних виставках.

Квіткава тема – друга за значимістю в малюнках художників КШК. Ними створена величезна колекція ескізів з рослинними мотивами в найрізноманітніших трактуваннях: від ювелірно дрібних до дуже великих, із квітами реалістичними й ескізно-начерковими, стилізованими, графічними, виконаними лінією або плямою, акварельно-прозорими й мальовничо-багатобарвними, динамічними і статичними, в букетах, гірляндах або поодинокі розкидані по фонах. Різноманітністю відрізнялися й самі тла: одноколірні, у клітинку, смужку, горошок, геометричний або абстрактно невизначений малюнок.

Хризантемами й ромашками у танинах Т. Мороз можна дотепер милуватися влітку на вулицях Києва. Зображення розкішних півоній, трав, колосків з метеликами й бабками, гортензій, витончено-графічних конвалій і пролісків, калини, ромашок – це вишуканий стиль М. Кирницької. Маки, гладіолуси, гілки квітучої вишні й бузку – улюблені квіти в орнаментах Н. Щербакової. Її малюнки завжди відрізнялися ретельним промальовуванням з акцентом на неперімітних деталях, сильною динамікою й діагональністю композиції. Оригінально стилізовані, графічні квіти й листя В. Позднікіна привертало увагу аристократичним мінімалізмом і тонкою колірною гамою, відсутністю багатослівності й суєти в композиції. Врівноважені спокійні орнаменти зі «скромних» квітів, як правило, у коричнево-золотавій гамі – улюблені мотиви П. Черв'якова. Його малюнки завжди легко колорувались і особливо подобалися жінкам середнього й літнього віку.

У доробку художників КШК була присутня й така тема як «Східні мотиви». З нею успішно працювали М. Кирницька, Н. Щербакова і К. Щуцька. Характерними є створені і розкольоровані М. Кирницькою ескізи «Натюрморт» і «Золоті яблука» за мотивами перських мініатюр. Також мисткиня є автором синього купона з арабесок за назвою «Бухара» і декількох, особливо улюблених споживачем тканин, оздоблених зображенням східного декоративного елемента «пальмета» (або «східного огірка» – кипарисової гілки із загнутими кінчиками).

Кіма Щуцька в середині 1980-х років запроєктувала вишуканий і за малюнком, і за колірною гамою крок для шифону, в якому мистецьки перепліталися елементи арабесок, ієрогліфів і фрагменти перських мініатюр. В'ячеслав Позднікін розробив малюнки-компаньйони для шифону, де головним орнаментальним мотивом були японські ієрогліфи золотавого, червоного й чорного кольорів. Тканину, оздоблену за цими ескізами, замовили великим тиражем на гуртовому ярмарку.

Також, впродовж усіх років роботи КШК, художники постійно пропонували нові, оригінальні трактування таких класичних мотивів як смуга, клітинка і горох. На крепдешині вони завжди виглядають дуже елегантно.

У 1970-ті роки на комбінаті з'явилися малюнки, що імітують поверхню землі, води, каменю, дерева і т. ін. На цю тему був яскравий візерунок у В. Позднікіна, що передавав складну, візерункову поверхню каменю коричневого кольору. Незвичайний за графікою і кольором ескіз зробила М. Кирницька, надихнувшись гутним склом знаменитих російських художників Шушканових.

Над абстрактними малюнками та популярним у 1980-х роках напрямком «дизайну» працювали В. Позднікін, М. Кирницька і Н. Швачко.

Слід зазначити, що, окрім модних плинів, завжди існували й завдання за певними темами. Наприклад, художники повинні були запроєктувати малюнки до Олімпійських ігор 1980-го року, що відбувалися в Москві. З усіх робіт, наданих митцями КШК, Олімпійським комітетом були затверджені лише 2 ескізи М. Кирницької – каймові композиції із літерних і цифрових символічних позначень цієї події. Творчий геній художників майстерно втілював також у темі «60-ліття Радянської влади». В'ячеслав Позднікін розробив візерунок під назвою «12» за однойменною поемою О. Блока, Муза Кирницька створила орнаментальну композицію в плямовій чорно-біло-червоній графіці на тему «Агітплакат», Нейлі Щербакова – малюнок «Свято» для легкої каймової тканини із прапорів, що розвіваються. Вибірчані тканини за цими трьома ескізами успішно продавалися.

Виставкові малюнки – особливий випадок. Вони не були обов'язковими для художників, але слугували окрасою експозицій, стендів та використовувалися Будинками моделей для закордонних показів. Незвичайні композиції М. Кирницької із зображень метеликів, птахів, квітів, дерев, народних мотивів часто відрізнялися великими розмірами, несподіваним виконанням, різними технічними пропозиціями і вишуканими колірними комбінаціями. Муза Кирницька, як художник, що тонко відчуває колір, більшу частину своїх малюнків колорувала самостійно [7]. Митці К. Щуцька і С. Белявська у 1980-ті роки також розробили серію оригінальних виставкових візерунків. Так, Кіма Щуцька прикрасила виставкову колекцію незвичайними різнобарвними і при цьому майже невагомими за відчуттям горохами в стилі Вазарелі, віддрукованими на шифоні по світлому сіро-білому тлі. Художник С. Белявська виконала для крепдешину

яскраву композицію з великих стилізованих листків, розроблених регулярним графічним малюнком.

Митці КШК постійно співпрацювали з Республіканським Будинком моделей швейних виробів та київським Будинком моделей. Адже, тканина, яка розроблялася для конкретної моделі, як правило, була цікавішою, виразнішою, ніж «планова». Так, модельєри київського Будинку моделей Лідія Авдєєва, Тереза Маєвська відбирали на комбінаті кращі розписні і вибійчані тканини для колекцій, які експонувались на вітчизняних та міжнародних показах мод.

Протягом 1980-х років, двічі на рік (навесні й восени) колектив КШК проводив сезонні виставки-продажі шовку в Будинку Тканини або в універмазі «Україна». До цього важливого заходу особливо ретельно готувалися перш за все художники, адже саме вони тиждень чергували на виставці, безпосередньо спілкуючись із покупцями. Популярність комбінатівських тканин давно перетнула межі України – часто за ними приїжджали високопоставлені іноземці, державні діячі, дружини космонавтів, артисти та ін.

У середині 1980-х років відбуваються зміни виробничого процесу КШК, зменшується кількість творчих кадрів, що відповідно впливає на мистецький рівень тканин. У цей період М. Кирницька, як головний художник, робила спроби сформувати новий склад художньої майстерні. Вона, зокрема, прийняла на роботу молоду художницю Л. Мороз, випускницю ЛДПДМ, та перевела з колористів в художники Натяеллу Швачко. Проте, М. Кирницька у 1988 р. вимушена була залишити посаду головного художника, оскільки не могла більше забезпечувати створення малюнків для високоякісних тканин. В результаті в художній майстерні комбінату у другій половині 1990-х років працювали лише 4 художники: Н. Щербаківа, П. Черв'яков, Л. Мороз і Н. Швачко та один колорист І. Бородіна. Десинатора не було. В'ячеслав Позднікін, ставши головним художником, припинив виконувати планові малюнки (на відміну від своїх поередників). Як наслідок усіх цих змін – оздоблення тканин стало одноманітнішим, різко зменшилися обсяги їх продажу, а комбінат опинився у боргах.

З початку 1990-х років підприємство перейшло у приватну власність, кілька разів змінювалося керівництво, почалася «гонитва» за надприбутком. Тимчасові виконавці стали змінювати технічні нормативи тканин: зменшувати щільність, змінювати суцання нитки, купувати дешеву сировину та російські барвники, замість дорогих якісних англійських і швейцарських, скорочувати асортимент. Тому різко погіршилися якість матерії та колірна гама. Згодом адміністрація за безцінь продала коконо-мотальні автомати, ткацьке устаткування та тканини зі складу. Все, що складало відмінне, відоме далеко за межами України виробництво натуральних шовків, було остаточно знищено.

Висновки. Протягом усього періоду діяльності КШК його візерункові тканини на ярмарках і виставках завжди займали лідируючі позиції та отримували схвальні відгуки споживачів. Високий рівень

оздоблення був досягнутий перш за все завдяки адміністративним заходам керівництва комбінату, ініціативою начальників художньої майстерні та таланту й високому професіоналізму творчих працівників. Тут сформувалося професійне ядро митців, серед яких багато членів НСХУ з багатограними творчими зацікавленнями, відомих нині учасників численних виставок та персонажів фахових публікацій. Крім того, при розробці ескізів для оздоблення шовкових тканин простежуються найбільші, порівняно із іншими групами тканин, можливості для втілення творчих задумів художників. Артистизму в трактуванні візерунку надавали великий рапорт та підвищені технологічні можливості друку.

Подальші дослідження передбачають висвітлення внеску художників промисловості, зокрема КШК, у розвиток вітчизняного текстильного мистецтва кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Умовні скорочення:

КУПМ – Київське училище прикладного мистецтва
ЛВХПУ ім. В.Мухіної – Ленінградське вище художньо-промислове училище ім. В. Мухіної
ЛДПДМ – Львівський державний інститут прикладного і декоративного мистецтва
МТІ ім. О. Косигіна – Московський текстильний інститут ім. О. Косигіна

Література:

1. Андріяшко В. Д. Київська школа художнього текстилю ХХ ст. (Джерела. Розвиток. Перспективи): дис. ... кандидата мистецтвознавства: 17.00.06 / Андріяшко Василь Дмитрович. – К., 2007. – 333 с.
2. Вовченко О. Д. Нове в художньому оформленні тканин. Київський шовковий комбінат / О. Д. Вовченко, Н. С. Шапран // Легка промисловість. – 1963. – № 2. (14). – С.53–55.
3. Дарницький ордену Лєніна шелковий комбінат ім. 60-лєтєня Вєликой Октябрьской социалистической революции / [отв. за выпуск Л. И. Крылова; сост. Т. В. Приходько; ред. В. Г. Кобзарь]. – К.: Облполиграфиздат, 1989. – 12 с.
4. Достижения и трудности текстильного производства // ДИ СССР. – 1978. – № 9. – С. 5–8.
5. Жук А. К. Сучасні українські художні тканини / Жук А. К. – К.: Наукова думка, 1985. – 117 с.
6. Павлова С. Заморенный крепдешин / С. Павлова // Советская культура. – 1965. – 15 июля, четверг.
7. Тєслюк І. Промислова вибійка та ручний розпис у творчості Музи Кирницької / І. Тєслюк // Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство. – Івано-Франківськ: Плаї, 2009. – Вип. 19. – С. 3–12.
8. Черкасский шелковый комбинат имени 60-летия Великой октябрьской социалистической революции / [отв. за вып. Л. И. Крылова, ред. Н. Ф. Лайко]. – К.: Реклама, 1989. – 16 с. – (Министерство легкой промышленности УССР центральное бюро технической информации).
9. Шуцька К. С. Оновлення асортименту тканин Київського шовкового комбінату / К. С. Шуцька // Легка промисловість. – 1965. – № 3. – С. 87.
10. Розповідь начальника художньої майстерні КШК О. Вовченко. Особистий архів автора.
11. Розповідь художника КШК М. Кирницької. Особистий архів автора.